

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergemål

Pårørendesenteret

25.10.2016

Fylkesmannen i Oslo og Akershus
v/rådgiver Aleksander Hamre Leet

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hva skal jeg snakke om?

- Behovet og regelverket
- Opprettelse av vergemål
- Vergerollen og vergemål i praksis
- Vergens forhold til Fylkesmannen
- Alternativer til vergemål

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hva er et vergemål?

- Personer som ikke er i stand til å ivareta egne interesser
- Har behov for en verge for å representere seg, ta hånd om økonomi ol.
- To hovedgrupper:
 - Voksne
 - Umyndige, altså personer under 18 år

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Personer som ikke kan ivareta egne interesser

- En sårbar gruppe som lett kan utnyttes, eller utfører handlinger som man ikke ville gjort ellers.
- Dersom man ikke er samtykkekompetent vil man ikke kunne skrive fullmakt til andre.
- Ofte vanskelig å omgjøre og bevise disposisjoner i etterkant. Dersom forhold anmeldes ender det ofte i henleggelse.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hvordan ivaretas interessene og rettsikkerheten for denne gruppen?

- Avhengig av at noen tar ansvar på deres vegne.
- Det offentliges tilbud er vergemål. Medfører sikkerhet ved offentlig tilsyn og kontroll
- Legalfullmakt eller fremtidsfullmakt er alternativene dersom vedkommende ikke er samtykkekompetent.
- Tilsyn og kontrollmekanismer ved alle alternativer.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Lov om vergemål

«Vergemålslovgivningens formål er å oppstille regler til vern for person som på ulike måter- og i ulik grad- ikke er i stand til alene å sørge for sine interesser på det økonomiske og/eller personlige området»

- Trådte i kraft 01.07.2013
- Den enkeltes rett til å bestemme over seg selv og sitt eget liv.
- Minste middels prinsipp, skal tilpasses den enkeltes behov.
- Vergens mandat tilpasses og vil kunne omfatte både personlige og økonomiske forhold

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fylkesmannen i Oslo og Akershus

- Ca. 1,2 millioner innbyggere, 14 000 aktive vergemål og forvalter 5 milliarder kroner på vegne av personer under vergemål
- Norges største kompetansemiljø innenfor vergemål med 43 ansatte, hvorav 25 jurister
- 30 jobber med vergemål, 13 med EMA
- Sterkt økende antall saker og vergemål siden 01.07.2013. Dette medfører betydelige utfordringer

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Opprettelse av vergemål

Klikk for å legge inn navn / epost / telefon

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vilkår for vergemål, vgml. § 20

- Vilkår for å opprette vergemål etter § 20
 - 18 år
 - Tilstandsvilkår. Sinnslidelse, herunder demens, psykisk utviklingshemming, alvorlig svekket helbred, rusmiddelmisbruk eller spillavhengighet.
 - Personen er ikke i stand til å ivareta sine interesser
 - Årsakssammenheng mellom personens tilstand og den manglende evnen til å ivareta sine interesser
 - Det er et behov for vergemål
 - Skriftlig samtykke – må omfatte både selve oppnevningen, vergemålets omfang og personvalget

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Gangen i en vergemålssak

- Fylkesmannen mottar begjæring eller melding jf §§ 56, 57.
- Dersom denne kan gi grunnlag for vergemål utsendes forhåndsvarsel jf. § 58. Gir mulighet for innsigelser
- Før vedtak fattes må Fylkesmannen ha følgende jf. § 59:
 - Legeerklæring
 - Samtykke
 - Samtale hvis nødvendig, forutsetter forståelse fra vedkommende om hva saken gjelder
- Dersom vilkårene er oppfylt opprettes vergemål
- Kan fatte midlertidig vedtak dersom det haster og man «antar» at vilkårene er oppfylt jf. § 61

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergerollen og vergemål i praksis

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Det store skillet - samtykkekompetanse

- Fylkesmannen avgjør basert på legeerklæring.
- Generelt mye som skal til for å ikke regnes som samtykkekompetent
- Den som er satt under vergemål er ikke i stand til å forstå hva et samtykke innebærer
 - Har personen den nødvendige mentale kapasitet til å ta stilling til spørsmålet, vurdere det på en rasjonell måte?
 - Samtykkekompetansen må vurderes for hver enkelt disposisjon

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Samtykkekompetent vergetrengende

- For en samtykkekompetent person er vergemål en frivillig ordning, trekkes samtykket tilbake skal vergemålet oppheves
- Har rettslig handleevne på lik linje med alle andre, vergemål ingen begrensning
- Vergen kan ikke foreta noen disposisjoner mot vedkommendes vilje
- Vergen er avhengig av et godt samarbeidsforhold til pmv

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Ikke samtykkekompetent vergetrengende

- Endrer vergens stilling, ikke den vergetrengendes.
- Fortsatt rettslig handleevne i behold, og kan inngå avtaler. Avtalerettslige regler gjør at avtalen kan være ugyldig.
- Vergen skal som utgangspunkt fortsatt høre vedkommende før det tas beslutninger.
- Vil i praksis ofte kunne handle på egen hånd, fratakelse av rettslig handleevne er alternativet.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Avtaler inngått med en person uten samtykkekompetanse

- Ulovfestet rett, fastslått i rettspraksis: «*En rettslig disposisjon er ikke bindende, hvis den er foretatt av en person, som på grunn av sinnslidelse, herunder demens og hemming i psykisk utvikling, bevisstløshet eller lignende forstyrrelse av sinnstilstanden manglet evnen til å handle fornuftsmessig og det er sammenheng mellom avtalen og tilstanden.*»
- Imidlertid følger det at «*Var den annen part i god tro, kan han eller hun uansett om avtalen er oppfylt eller ikke, i den utstrekning det finnes rimelig, tilkjennes erstatning for det tap avtalen har påført ham eller henne.*»

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fratakelse av rettslig handleevne

- Samtykkekompetanse fratras ikke, det er en beskrivelse av vedkommendes kognitive fungeringsnivå.
- Rettslig handleevne fratras etter dom fra tingretten.
- I hele Oslo og Akershus, litt over 100 personer er fratatt rettslig handleevne.
- Nærstående kan begjære fratakelse av rettslig handleevne direkte til retten, men man bør gå via Fylkesmannen
- Der Fylkesmannen mener det er behov for fratakelse føres saken for retten av jurist fra Fylkesmannen. Staten tar alle kostnader.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vilkår for fratakelse av rettslig handleevne

- § 22 Vilkår som for ordinært vergemål, samt:
 - økonomiske forhold: fare for vesentlig forringelse av formue eller andre økonomiske interesser, eller utnyttet på en utilbørlig måte
 - personlige forhold: betydelig fare for handlinger som i vesentlig grad vil skade vedkommendes interesser.,
 - Gir ikke rett til bruk av tvang
- Minste middels prinsipp. «Kan fratas»
 - Hva oppnår man?
 - Hvilke konsekvenser vil det ha for pmv?
 - Er det nødvendig?

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hvem blir oppnevnt som verge?

- Den som oppnevnes som verge, må være egnet for vervet og samtykke i oppnevningen. Vedkommende som får verge må samtykke i hvem som oppnevnes (hvis samtykkekompetent).
- I de fleste tilfeller nærstående pårørende som oppnevnes.
- Profesjonelle verger dersom ingen nærstående ønsker å være verge, ikke er egnet jf § 28 eller ved konflikt om hvem som skal være verge.
- Advokater der det kreves særskilt juridisk kompetanse.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergerollen

Vergen skal:

- ivareta interessene til den som man er verge for innenfor det mandat man har fått fra Fylkesmannen
- Høre hva den man er verge for mener, før det treffes større beslutninger, og der det ellers er naturlig
- Handle i tråd med personens vilje, med mindre handleevnen er fratatt eller personen ikke er i stand til å forstå

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Mandat

- Det **skriftlige** mandatet vergen har fått vil være den viktigste veiledningen for den enkelte verge med hensyn til hvilke oppgaver vergen har
- Typisk personlige og økonomiske interesser.
- Enkelte disposisjoner krever uansett Fylkesmannens samtykke vgml. §§ 38-43.
- Eksempelvis kjøp/salg av bolig, oppsigelse av leieforhold, utdeling av arveforskudd eller større gaver og gjeldsstiftelse.
- Fylkesmannen forvalter finansielle eiendeler over 2 G, avhengig av samtykkekompetanse.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hva kan et vergemål omfatte?

- Tvangsvedtak for personer med psykisk utviklingshemming etter hol. kapittel 9, skal ha verge.
- Ikke bruk av tvang, kompetansen til å stemme ved valg, inngå ekteskap, erkjenne farskap, samtykke til donasjon av organer, opprette eller tilbakekalle testament eller andre særlige personlige forhold
- Kan omfatte valg av bosted, valg av medisinsk behandlingstilbud prl. § 4-7, samtykke til ekteskap, utstedelse/inndragning av pass, begjæring om sterilisering. Flere av disse krever fratatt rettslig handleevne

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hva er innenfor og utenfor mandatet?

- Økonomiske interesser: Betale regninger, inngå avtaler, overføre penger, søke om stønader.
- IKKE: Faktisk kjøp av varer. Handletur på IKEA må du få andre til å ta.
- Personlige interesser: Søknader til det offentlige, sørge for at pmv har det tilbud han har rett på og den hjelp han trenger.
- IKKE: Faktisk utførelse av tjenester. Du kan bestille tannlegetime, men ikke kjøre pmv dit.
- Generelt: Vergen er dirigenten, men skal ikke spille musikken.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Forholdet mellom nærmeste pårørende og verge i helsespørsmål

- Det er nærmeste pårørende, ikke verge/fullmektig, som utøver rettigheter etter pasientrettighetsloven.
- Personlige forhold omfatter imidlertid rett til å søke om sykehjems plass, behandlingstilbud og lignende.
- Nærmeste pårørende er den som er utpekt eller har nærmest kontakt ellers rekkefølge i pasientrettighetsloven § 1-3 b). Vergen står sist.
- I konfliktsaker er det behandlende lege som avgjør hvem som er nærmeste pårørende, kan utpeke verge. Mest aktuelt ved profesjonell verge.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergens forhold til Fylkesmannen

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergens forhold til Fylkesmannen

- Forvaltning av formue over 2G
 - Gjelder ikke ved ektefelle som verge
- Vergen har regnskapsplikt
 - Gjelder ikke ved ektefelle som verge
- Vergen må søke om Fylkesmannens samtykke før større disposisjoner:
 - Salg og kjøp av bolig
 - Stiftelse av gjeld
 - Arveforskudd
 - gjelder ikke ved ektefelle som verge

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Generelle plikter og ansvar for verger

- Ivareta interessene innenfor mandatet på en best mulig måte i samsvar med lovverket jf. § 31.
- § 36 eiendeler skal holdes i god stand og sikres på en betryggende måte. Ikke krav til avkastning, selv om utleie må vurderes.
- Holde seg oppdatert på relevant lovverk og praksis.
- Risikerer erstatningsansvar etter erstatningsrettslige regler. Skal i praksis mye til.
- Underslag og andre alvorlige lovbrudd blir politianmeldt.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Plikter ovenfor Fylkesmannen

- Regnskapsplikt jf. § 53. Sende inn kontoutskrifter, selvangivelse og fullstendighetserklæring.
 - Bilag må tas vare på, men ikke innsendes med mindre det blir etterspurt.
- Plikt til å gi opplysninger § 47. Står under Fylkesmannens tilsyn.
- § 47 bør rådføre seg med Fylkesmannen om man er i tvil, og i avgjørelser av særlig betydning for pmv.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Taushetsplikt for verger § 46

- Vergen har taushetsplikt om personlig forhold. Omfatter helse, økonomi og de fleste andre forhold i et vergeoppdrag.
- Samtykkekompetent person som samtykker, vergen kan gi ut opplysninger. Ellers:

Ikke taushetsbelagt

- at noen er under vergemål, hvem som er verge, samt rammen for vergemålet
- overfor nærstående når klienten selv ikke kan uttrykke seg. Dette fritaket gjelder kun når det må antas å være etter klientens eget ønske
- Taushetsplikten gjelder også etter at vergeoppdraget er avsluttet

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fylkesmannens tilsynsarbeid

- Gjennomgang av vergeregnskap.
- Undersøkelser av eget tiltak.
- Bekymringsmeldinger og klager.
 - Klageprosessen:
 1. Klagen sendes til verge for uttalelse.
 2. Fylkesmannen foretar andre nødvendige undersøkelser.
 3. Det fattes vedtak eller gis tilbakemelding til klager og verge.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fratakelse av vergeoppdrag

- Fylkesmannen kan frata vergen oppdraget og oppnevne ny verge dersom det er til det beste for den som er under vergemål
- Fylkesmannen skal frata vergen oppdraget hvis dette er nødvendig av hensyn til den som er under vergemål
- Vi undersøker og fører tilsyn på bakgrunn av alle klager
- Pårørende regnes ikke som part
- Bare person med verge og vergen kan påklage beslutninger om hvem som skal være verge

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fylkesmannens veiledningsplikt

- § 6 Fylkesmannen skal gi vergene i sitt distrikt nødvendig opplæring, veiledning og bistand.
- Vi gir råd og veiledning i spørsmål tilknyttet vergemål, og rettsområder tilknyttet dette.
- Vi har ikke myndighet til å avgjøre privatrettslige spørsmål, konflikter mellom verge og pårørende osv.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vergegodtgjøring profesjonelle verger

- Vergen har rett på godtgjøring og utgiftsdekning etter søknad.
- Hovedregelen fast årlig godtgjøring. Vergemålsforskriften § 16.
 - personlig kr 4500,-, økonomisk kr 7500,-, personlig og økonomisk kr 10 000,-.
- Utgiftsdekning. Vergemålsforskriften § 18.
 - 1 000,- i fast årlig utgiftsdekning.
- Timesgodtgjøring i omfattende saker, kr 400,-
- Advokater får offentlig salærsats kr 995,- i saker som krever særskilt juridisk kompetanse.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Hvem betaler vergegodtgjøringen?

- Utgangspunktet er at personen selv betaler.
- Fylkesmannen skal dekke hvis:
 - Man har inntekt under kr 229 588 (2,48 G)
 - Og har en formue under kr 50 000 (bolig ikke med)
 - Andre grense ved ektefeller/samboer
- Fylkesmannen kan dekkes hvis:
 - Hensynet til betalingsevne tilsier det. Typisk mye gjeld, inkasso, ingen mulighet til å betale

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Alternativer til vergemål

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Private representasjonsforhold som alternativ til vergemål

- Fremtidsfullmakt, legalfullmakt og løpende fullmaktsforhold legger til rette for utøvelse av selvbestemmelsesrett over eget privatliv for fremtidige situasjoner der man ikke lenger er i stand til å treffe beslutninger
- Erstatter offentlige inngrep for voksne personer som mister evne til selv å ivareta sine interesser
- Betyggende å selv kunne velge, samt samfunnsøkonomisk lønnsomt

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Fremtidsfullmakt

- Fremtidsfullmakt gir mulighet til å på forhånd bestemme hvem som skal ivareta økonomiske og personlige interesser
- Diagnosekrav: Sinnslidelse, herunder demens eller alvorlig svekket helbred.
- Trer i kraft når vedkommende ikke lenger er i stand til å ivareta sine interesser innen de områder fullmakten omfatter.
- Står ikke under Fylkesmannens tilsyn, men opplysningsplikt og det kan opprettes vergemål.
- Kan/bør stadfestes av Fylkesmannen

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Legalfullmakt

- Gir nærstående rett til å foreta økonomiske disposisjoner som gjelder bolig og daglig underhold
- Vilkår om at vedkommende på grunn av sinnslidelse eller alvorlig svekket helbred ikke selv kan ivareta sine økonomiske interesser
- Krever ikke skriftlig fullmakt, men følger direkte av lovens § 94. Må foreligge legeerklæring som viser at vilkårene er oppfylt.
- Kan ikke brukes for inngåelse/oppsigelse av avtaler.

Fylkesmannen
i Oslo og Akershus

Vil du vite mer?

www.vergemål.no

www.fmoa.no

Kontakt vergemålsavdelingen
på telefon 22 00 37 00

